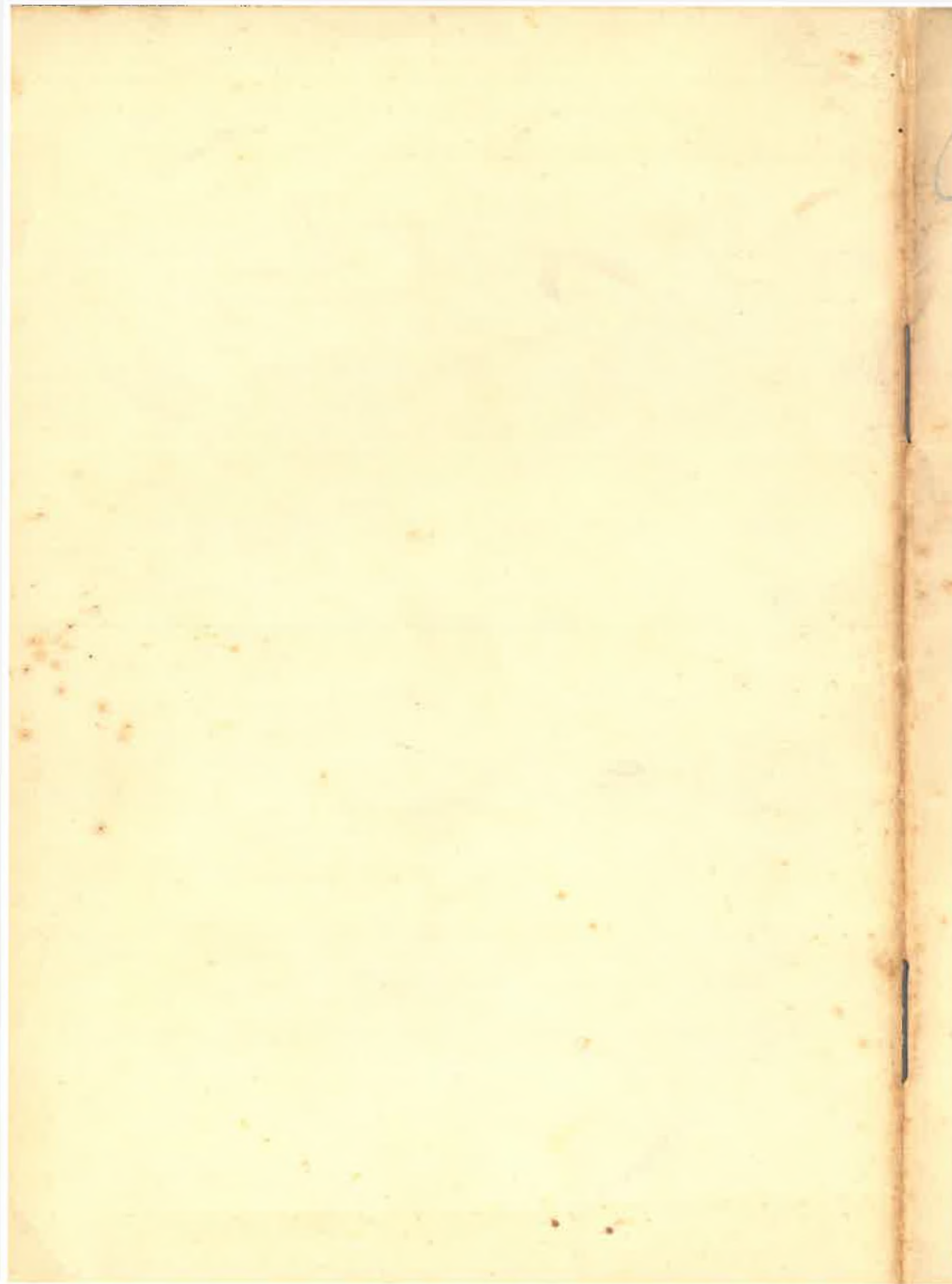
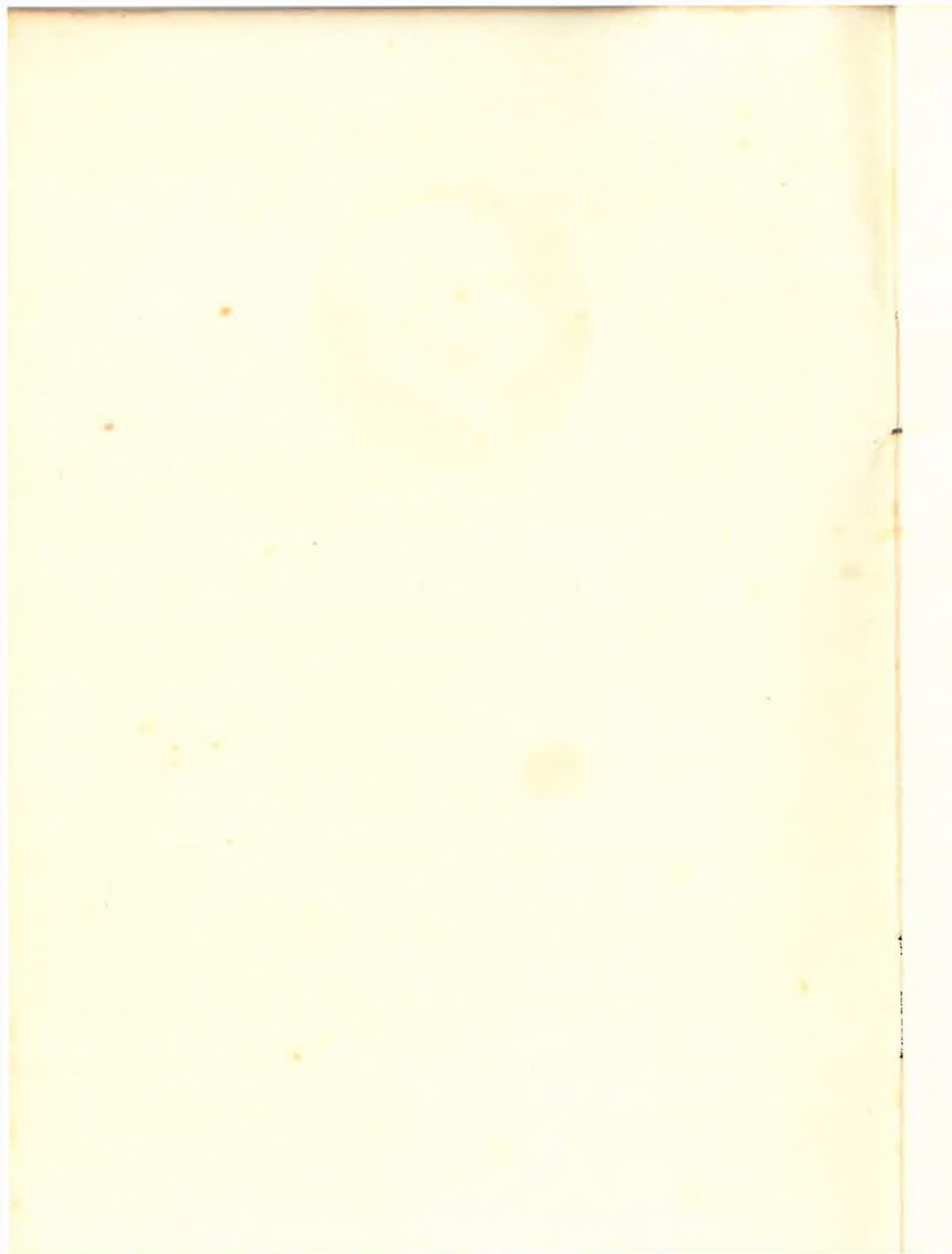

MAO T'ZEDUN

**CU PRIVIRE LA
PRACTICĂ**

MAO TZEDUN

CU PRIVIRE LA PRACTICĂ

**Despre legătura dintre cunoaștere și practică,
dintre cunoștințe și acțiuni**

(Iulie 1937)

EDITURA PENTRU LIMBI STRĂINE
PEKIN 1972

NOTA EDITORULUI

Prezenta traducere a articolului *Cu privire la practică* a fost întocmită după textul chinez din *Opere alese* ale lui Mao Tzedun, volumul I apărut în Editura Poporului, Pekin, iulie 1952.

Tipărit în Republica Populară Chineză

Popescu

*Poncaresti
20.09.1972*

În partidul nostru a existat un număr de tovarăși — adepți ai dogmatismului, care vreme îndelungată au respins experiența revoluției chineze, au negat adevărul că „marxismul nu este o dogmă, ci o călăuză în acțiune“, și n-au făcut decît să sperie lumea cu diferite cuvinte și fraze izolate, desprinse la întîmplare din textul operelor marxiste. A existat și un alt număr de tovarăși — adepți ai empirismului, care vreme îndelungată, cramponîndu-se de experiența lor personală, limitată, n-au înțeles importanța pe care o are teoria pentru practica revoluționară, n-au văzut situația revoluției în ansamblu. Deși munceau cu rîvnă, această muncă era dusă orbește. Concepțiile greșite ale acestor două grupuri de tovarăși, îndeosebi concepțiile dogmatice, au adus în perioada 1931-1934 enorme prejudicii revoluției chineze. Învinsîmîntîndu-se în toga marxismului, dogmaticii au indus în eroare pe foarte mulți tovarăși de-ai noștri. Lucrarea tovarășului Mao Tzedun *Cu privire la practică* a fost scrisă cu scopul de a demasca de pe pozițiile teoriei marxiste a cunoașterii greșelile subiectiviste ale dogmatismului și empirismului — în special ale dogmatismului — din partidul nostru. În această lucrare s-a pus accentul mai ales pe demascarea dogmatismului, această varietate a subiectivismului, care disprețuiește practica; de aceea lucrarea a fost intitulată *Cu privire la practică*. Concepțiile cuprinse în această lucrare au fost expuse de tovarășul Mao Tzedun într-o prelegere ținută la Academia militară și politică anti-japoneză din Ienan.

Comisia Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez pentru editarea operelor alese ale lui Mao Tzedun.

Handwritten notes at the top of the page, including the word "January" and other illegible scribbles.

Materialismul premarxist privea problemele cunoașterii separat de natura socială a oamenilor, separat de dezvoltarea istorică a omenirii, și de aceea n-a putut înțelege dependența cunoașterii de practica socială, adică dependența cunoașterii de producție și de lupta de clasă.

Marxiștii consideră în primul rînd că activitatea productivă a oamenilor constituie activitatea lor practică fundamentală, care determină orice altă activitate. În cunoașterea lor, oamenii depind în principal de activitatea lor productivă materială, în procesul căreia ajung treptat să înțeleagă fenomenele naturii, proprietățile naturii, legile naturii și relațiile dintre om și natură; totodată, prin activitatea în producție, ei ajung să cunoască de asemenea treptat, în măsură diferită, anumite relații dintre oameni. Toate aceste cunoștințe nu pot fi dobîndite separat de activitatea în producție. În societatea fără clase, fiecare om, ca membru al societății respective, colaborînd cu ceilalți membri ai societății și intrînd în relații de producție determinate cu ei, desfășoară o activitate de producție menită să rezolve problemele vieții materiale a oamenilor. În diferitele societăți împărțite în clase, membrii acestor societăți aparținînd diferitelor clase, intrînd, în forme diferite, în relații de producție determinate, desfășoară și ei o activitate de producție menită să rezolve problemele vieții materiale a oamenilor. Acesta este principalul izvor al dezvoltării cunoașterii umane.

Practica socială a oamenilor nu se limitează numai la o singură formă, adică la activitatea în producție, ci mai are multe alte forme: lupta de clasă, viața politică, activita-

tea pe tărîmul științei și artei; într-un cuvînt, omul social participă la toate domeniile vieții practice a societății. De aceea, în procesul cunoașterii omul ajunge să înțeleagă, în măsură diferită, diferitele relații dintre oameni nu numai prin intermediul vieții materiale, ci și în cadrul vieții politice și culturale (care sînt strîns legate de viața materială). Dintre toate acestea, îndeosebi, lupta de clasă, în diferitele ei forme, exercită o influență profundă asupra dezvoltării cunoașterii umane. În societatea împărțită în clase fiecare om trăiește ca membru al unei clase determinate, și nu există idee care să nu poarte o pecete de clasă.

Marxiștii consideră că activitatea de producție în societatea omenească se dezvoltă pas cu pas de la treptele inferioare la cele superioare, că de aceea cunoașterea oamenilor, atît în ceea ce privește natura, cît și în ceea ce privește societatea, se dezvoltă și ele pas cu pas de la treptele inferioare la cele superioare, adică de la superficial la profund, de la unilateral la multilateral. În decursul unei foarte îndelungate perioade istorice, oamenii n-au putut înțelege istoria societății decît în mod unilateral; aceasta se întîmpla, pe de o parte, din cauza atitudinii tendențioase a claselor exploatoare, care denaturau permanent istoria societății, iar, pe de altă parte, din cauza proporțiilor restrînse ale producției, care limitau orizontul oamenilor. Numai atunci cînd, o dată cu apariția unor uriașe forțe de producție — a marii industrii —, a apărut proletariatul modern, oamenii au reușit să-și formeze o înțelegere istorică atotcuprinzătoare cu privire la dezvoltarea istorică a societății și să-și transforme cunoștințele despre societate în știință. Această știință este marxismul.

Marxiștii consideră că numai practica socială a oamenilor poate fi criteriul veridicității cunoașterii omului despre

lumea exterioară căci, în fapt, numai dobîndind în procesul practicii sociale (în procesul producției materiale, al luptei de clasă, al experimentării științifice) rezultatele așteptate de ei, oamenii capătă confirmarea veridicității cunoștințelor lor. Dacă oamenii vor să obțină succese în muncă, adică să dobîndească rezultatele așteptate, ei trebuie neapărat să-și pună ideile în concordanță cu legile lumii exterioare obiective; în caz contrar, vor suferi o înfrîngere în practică. După ce au suferit o înfrîngere, oamenii trag învățăminte chiar din înfrîngerea suferită, își îndreaptă ideile și le pun în concordanță cu legile lumii exterioare, și atunci ei pot transforma înfrîngerea în victorie; proverbele: „Înfrîngerea este mama succesului“ și „Fiecare eșec ne face mai înțelepți“ exprimă tocmai acest adevăr. Teoria materialist-dialectică a cunoașterii pune practica pe primul plan, considerînd că cunoașterea umană nu poate cîtuși de puțin să se rupă de practică și respingînd toate teoriile greșite care neagă importanța practicii și care rup cunoașterea de practică. Lenin spunea: „*Practica este superioară cunoașterii (teoretice)*, deoarece ea are nu numai meritul universalității, ci și pe acela de a fi realitate nemijlocită“¹. Filozofia marxistă — materialismul dialectic — are două particularități deosebit de evidente: prima particularitate este caracterul ei de clasă, afirmarea deschisă a faptului că materialismul dialectic slujește proletariatului; a doua particularitate este caracterul ei practic, sublinierea faptului că teoria este dependentă de practică, că baza teoriei este practica și că teoria, la rîndul ei, servește practica. Determinarea veridicității cunoașterii sau a teoriei nu depinde de o apreciere subiectivă, ci de rezultatele practicii sociale obiective. Numai practica socială poate fi criteriul adevărului. Punctul de vedere al practicii

este primul și fundamentalul punct de vedere al teoriei materialist-dialectice a cunoașterii².

Dar în ce mod izvorăște cunoașterea umană din practică și cum servește ea, la rîndul ei, practica? Pentru a înțelege aceasta este suficient să urmărim procesul dezvoltării cunoașterii.

Fact este că în procesul practicii oamenii vād la început numai latura fenomenală a diferitelor lucruri, vād aspecte izolate ale lucrurilor și vād legăturile exterioare dintre diferitele lucruri. De pildă, unele persoane venite din alte localități la Ienan spre a se documenta au vādut în primele zile în Ienan topografia locului, străzile, casele, au venit în contact cu mulți oameni, au participat la recepții, serate și mitinguri, au auzit diferite cuvîntări, au citit diferite documente; toate acestea sînt laturile fenomenale ale lucrurilor, diferite aspecte izolate ale lucrurilor și legătura exterioară dintre ele. Această treaptă a procesului cunoașterii se numește treapta percepției senzoriale, adică treapta senzațiilor și reprezentărilor. Aceste fenomene particulare înțilnite la Ienan, acționînd asupra organelor senzoriale ale membrilor grupului de documentare, le-au provocat anumite senzații, în creierul lor au apărut o serie de reprezentări, precum și o legătură aproximativă, exterioară, între aceste reprezentări; aceasta este prima treaptă a cunoașterii. Pe această treaptă oamenii nu pot încă să-și formeze noțiuni profunde și să tragă concluzii logice.

Continuarea practicii sociale duce la o multiplă repetare a lucrurilor, care provoacă oamenilor senzații și reprezentări. Și atunci în creierul oamenilor se produce o schimbare bruscă (adică un salt) în procesul cunoașterii — apar noțiunile. Noțiunea nu mai reprezintă latura fenomenală a lucrurilor, diferite aspecte izolate ale lor și legătura exterioară dintre

ele; ea sezisează esența, totalitatea, legătura interioară a lucrurilor. Între noțiune și senzație există nu numai o deosebire cantitativă, ci și una calitativă. Avansarea mai departe în această direcție, folosirea metodei judecății și raționamentului, poate duce la concluzii logice. Atunci cînd în *Povestea celor trei împărății* se spune: „Încrunți sprîncenele, și în minte se naște o stratagemă“ sau cînd spunem în mod obișnuit: „Stai să mă gîndesc“, înseamnă că omul operează în gînd cu noțiuni pentru a face judecăți și raționamente. Aceasta este a doua treaptă a cunoașterii. Membrii grupului venit la noi pentru documentare, strîngînd diferite materiale și „gîndind“ asupra lor, ar putea face următoarea judecată: „Politica de front național anti-japonez unit dusă de partidul comunist este o politică consecventă, sinceră și cinstită.“ Dacă sînt și ei în mod cinstit pentru unire în scopul salvării naționale, atunci, făcînd această judecată, ar putea să meargă mai departe și să tragă următoarea concluzie: „Frontul național anti-japonez unit are șanse să fie încununat de succes.“ În ansamblul procesului cunoașterii de către oameni a unui lucru oarecare, această treaptă a noțiunilor, judecăților și raționamentelor este o treaptă și mai importantă, treapta cunoașterii raționale. Adevărata sarcină a cunoașterii este de a se ridica de la senzație la gîndire, de a se ridica la înțelegerea treptată a contradicțiilor interne ale lucrurilor ce există în mod obiectiv, la înțelegerea legilor lor, la înțelegerea legăturii interioare dintre un proces și altul, adică de a ajunge la cunoașterea logică. Repetăm: cunoașterea logică se deosebește de cunoașterea senzorială prin aceea că cunoașterea senzorială îmbrățișează aspectele izolate ale lucrurilor, latura lor fenomenală și legătura exterioară dintre diferitele lucruri, pe cînd cunoașterea logică face un uriaș pas înainte, îmbrățișînd totalitatea, esența și

legăturile interioare ale lucrurilor, se ridică pînă la dezvăluirea contradicțiilor interne ale lumii înconjurătoare și, implicit, poate să sesizeze dezvoltarea lumii înconjurătoare în totalitatea ei, sub toate aspectele legăturilor ei interne.

O astfel de teorie materialist-dialectică a procesului de dezvoltare a cunoașterii, teorie bazată pe practică și pe mișcarea de la superficial la profund, n-a fost formulată de nimeni pînă la marxism. Materialismul marxist a rezolvat pentru prima oară în mod just această problemă, a arătat în mod materialist și dialectic mișcarea cunoașterii pe linia continuei ei adînciri, a arătat mișcarea progresivă a cunoașterii oamenilor sociali de la cunoașterea senzorială la cunoașterea logică în complexa și mereu repetată lor practică de producție și de luptă de clasă. Lenin spunea: „Abstracția *materiei*, a *legii* naturii, abstracția *valorii* etc., cu un cuvînt *toate* abstracțiile științifice (juste, serioase, nu absurde) reflectă natura mai adînc, mai just, *mai complet*“³. Marxism-leninismul consideră că trăsăturile caracteristice ale celor două trepte ale procesului cunoașterii constau în aceea că pe treapta inferioară cunoașterea se manifestă ca cunoaștere senzorială, în timp ce pe treapta superioară ea se manifestă ca cunoaștere logică, ambele aceste trepte reprezentînd însă trepte ale procesului unic al cunoașterii. Senzorialul și raționalul se deosebesc prin caracterul lor, dar nu sînt rupte unul de altul, ci se unesc pe baza practicii. Practica noastră dovedește că lucrurile percepute senzorial nu pot fi înțelese de noi imediat și că numai lucrurile înțelese pot fi percepute și mai profund. Senzația poate rezolva numai problema laturii fenomenale, problema esenței o rezolvă numai teoria. Rezolvarea acestor probleme nu poate fi ruptă cituși de puțin de practică. Nu există altă cale pentru cine vrea să cunoască

un lucru oarecare decît să vină în contact cu el, adică să trăiască (să facă practică) în ambianța acestui lucru. Nu puteai cunoaște dinainte legile societății capitaliste, trăind încă în societatea feudală, deoarece atunci încă nu apăruse capitalismul și nu exista practica corespunzătoare. Marxismul n-a putut să apară decît ca produs al societății capitaliste. În epoca capitalismului premonopolist Marx n-a putut cunoaște dinainte și în mod concret unele legi specifice ale epocii imperialismului, întrucît imperialismul ca ultimul stadiu al capitalismului nu se ivise încă și nu exista încă practica corespunzătoare; numai Lenin și Stalin și-au putut asuma această sarcină. Marx, Engels, Lenin și Stalin și-au putut crea teoria lor nu numai datorită genialității lor, dar și, mai ales, pentru că au luat parte personal la practica de atunci a luptei de clasă și a experimentelor științifice; fără această din urmă condiție, nici o genialitate n-ar fi putut duce la succes. Expresia: „Un învățat, fără a trece pragul casei sale, poate ști tot ce se petrece sub soare“ era o frază goală în vechime, cînd tehnica nu era dezvoltată. Și deși în veacul nostru cu tehnică dezvoltată acest lucru este realizabil, cunoștințe adevărate și personale le posedă numai oamenii legați de practica „celor ce se petrec sub soare“; în practica lor, acești oameni dobîndesc „cunoștințe“, care prin intermediul scrisului și al tehnicii ajung în mîinile „învățatului“ și îi dau posibilitatea să afle indirect „tot ce se petrece sub soare“. Cunoașterea nemijlocită a unui lucru sau a unor lucruri oarecare necesită participarea personală la lupta practică care are ca scop modificarea realității, modificarea unui lucru sau a unor lucruri oarecare, deoarece numai astfel putem să venim în contact cu latura fenomenală a unui lucru sau a unor lucruri oarecare și numai participarea personală la această luptă practică de modificare a realității ne permite

să dezvăluim esența unui lucru sau a unor lucruri oarecare și să le înțelegem. Aceasta este calea cunoașterii pe care în realitate o urmează fiecare om; atîta doar că unii, denaturînd intenționat adevărul, afirmă contrariul. În cea mai ridicolă postură apar aici așa-ziii „atotștiutori“, care, avînd o brumă de cunoștințe întimplătoare, fragmentare, se consideră ca fiind „cei dintîi sub soare“, ceea ce nu dovedește decît îngîmfarea lor nemăsurată. Cunoștințele aparțin de domeniul științei, și aici nu încapă nici cea mai mică fățărnicie sau înfumurare, aici se cere categoric tocmai contrariul: o atitudine cinstită și modestă. Dacă vrei să capeți cunoștințe, participă la practica care modifică realitate. Dacă vrei să cunoști gustul perii, trebuie să o modifici, să o guști. Dacă vrei să cunoști structura și proprietățile atomului, trebuie să faci experiențe fizice și chimice, să modifici starea atomului. Dacă vrei să cunoști teoria și metodele revoluției, trebuie să iei parte la revoluție. Toate cunoștințele autentice izvorăsc din experiența directă. Însă omul nu poate să aibă o experiență directă cu privire la tot ceea ce există în lume, și în fapt cea mai mare parte a cunoștințelor noastre sînt produsul experienței indirecte, sînt toate cunoștințele veacurilor trecute și ale altor țări. Aceste cunoștințe sînt produsul experienței directe a oamenilor care au trăit înainte sau a străinilor. Dacă în timpul experienței directe a strămoșilor sau străinilor, aceste cunoștințe au corespuns condiției despre care vorbea Lenin, adică dacă au fost rezultatul „abstracției științifice“ și au constituit o reflectare științifică a unor lucruri care existau în mod obiectiv, atunci aceste cunoștințe sînt sigure; în caz contrar, ele nu sînt sigure. De aceea cunoștințele omului se compun numai din două părți: din experiența directă și experiența indirectă. Totodată, ceea ce pentru mine este experiență indirectă, pentru alții

rămîne experiență directă. Prin urmare, dacă luăm cunoștințele în ansamblul lor, nici un fel de cunoștințe nu pot fi rupte de experiența directă. Izvorul tuturor cunoștințelor îl constituie senzațiile pe care organele senzoriale ale omului le primesc din lumea exterioară obiectivă; cine neagă senzația, neagă experiența directă, neagă participarea personală la practica de modificare a realității, acela nu este materialist. Iată de ce „atotștiutorii“ sînt atît de ridicoli. Chinezii au un vechi proverb: „Nu poți să prinzi puiul de tigru dacă nu intri în bîrlogul tigrlui.“ Acest proverb este un adevăr pentru practica oamenilor și în egală măsură este un adevăr pentru teoria cunoașterii. O cunoaștere ruptă de practică este imposibilă.

Pentru a lămurî mișcarea materialist-dialectică a cunoașterii, care ia naștere pe baza practicii modificării realității — mișcarea cunoașterii pe linia adîncirii ei treptate, să mai dăm următoarele exemple concrete.

În perioada inițială a practicii sale — în perioada distrugerii mașinilor și a luptei spontane — proletariatul, în ceea ce privește cunoașterea de către el a societății capitaliste, se afla abia pe treapta cunoașterii senzoriale și nu cunoștea decît unele aspecte izolate ale diferitelor fenomene ale capitalismului și legătura exterioară dintre acestea. Pe atunci proletariatul era încă o așa-zisă „clasă în sine“. Cînd însă a venit a doua perioadă a practicii proletariatului, perioada luptei economice și politice conștiente și organizate, cînd, în urma activității practice și experienței dobîndite în cursul unei lupte îndelungate, care au fost sintetizate în mod științific de către Marx și Engels și a luat naștere teoria marxistă, care a fost folosită pentru educarea proletariatului și a învățat astfel proletariatul să înțeleagă esența societății capitaliste, să înțeleagă relațiile de exploatare apărute între clasele sociale și să înțe-

leagă sarcinile istorice ale proletariatului, atunci proletariatul a devenit „o clasă pentru sine“.

Aceeași cale a străbătut-o și cunoașterea imperialismului de către poporul chinez. Prima treaptă a fost treapta cunoașterii senzoriale superficiale, care s-a manifestat în luptele împotriva străinilor în general în timpul mișcării taipinilor⁴, al mișcării I Hă Tuan⁵ și al altor mișcări. Numai treapta a doua a fost o treaptă de cunoaștere rațională, când poporul chinez a înțeles diferitele contradicții interne și externe ale imperialismului și, totodată, a înțeles esența asupririi și exploatării maselor largi populare din China de către imperialism în alianță cu burghezia compradoră chineză și cu clasa feudală; această cunoaștere a început cam în perioada Mișcării de la 4 Mai 1919⁶.

Să aruncăm acum o privire asupra războiului. Dacă războiul ar fi condus de oameni fără experiență militară, atunci, pe treapta inițială, ei n-ar putea înțelege legile profunde călăuzitoare ale războiului concret dat (de pildă, războiul nostru agrar revoluționar din ultimii zece ani). Pe treapta inițială ei ar dobîndi numai experiența participării personale la multe bătălii, dintre care un mare număr s-ar solda cu înfrîngeri pentru ei. Și totuși această experiență (experiența victoriilor și, mai ales, a înfrîngerilor) le-ar da posibilitatea să înțeleagă momentele de ordin intern care pătrund întregul război în ansamblul lui, adică legile războiului concret dat, să înțeleagă strategia și tactica, și implicit le-ar da posibilitatea de a conduce cu mîină sigură războiul. Dacă în momentul acesta conducerea războiului ar fi schimbată și încredințată unui om lipsit de experiență, el, la rîndul său, n-ar putea să înțeleagă legile reale ale războiului decît după ce ar suferi o serie de înfrîngeri (adică după ce ar dobîndi experiență).

De multe ori putem auzi pe unii tovarăși, cînd nu sînt în stare să primească cu curaj o sarcină sau alta, spunînd că nu sînt siguri dacă vor putea face față acestei sarcini. Și de ce cred ei că nu sînt siguri? Pentru că nu au cunoștințe sistematice cu privire la conținutul și condițiile acestei munci, ori n-au avut de-a-face niciodată cu o asemenea muncă, ori au avut de-a-face arareori; de aceea nici vorbă nu poate fi ca ei să cunoască legile acestei munci. După ce li se face o analiză amănunțită a situației și condițiilor muncii, ei încep să se simtă mai siguri și sînt dispuși să se apuce de această muncă. Dacă oamenii aceștia vor rămîne cîtva timp în această muncă, ei vor dobîndi experiență; și dacă, în plus, ei sînt oameni care vor examina cu modestie situația reală și nu vor privi lucrurile în mod subiectiv, unilateral și superficial, atunci vor putea ei singuri să conchidă asupra felului cum trebuie dusă munca și vor începe să lucreze cu mult mai mult curaj. Un eșec inevitabil îl așteaptă pe oamenii care privesc problemele în mod subiectiv, unilateral și superficial și care, venind într-un loc nou, fără să se intereseze de situație, fără să studieze problema în ansamblul ei (istoria problemei și starea ei actuală) și fără să pătrundă în miezul problemei (caracterul problemei date și legătura ei interioară cu celelalte probleme), încep imediat, plini de sine, să emite decrete și să dea ordine.

Prin urmare, primul pas al procesului cunoașterii începe cu primul contact cu obiectele lumii exterioare; aceasta este treapta senzațiilor. Al doilea pas îl constituie sintetizarea datelor furnizate de senzații, ordonarea și prelucrarea lor; aceasta este treapta noțiunilor, judecăților și raționamentelor. Numai atunci cînd există date senzoriale foarte abundente (iar nu răzlețe și incomplete) și numai dacă ele corespund

realității (adică nu sînt iluzorii), se pot elabora pe baza acestui material noțiuni juste și o logică justă.

Sînt aci două momente importante, care trebuie subliniate în mod deosebit. Despre primul am vorbit mai sus, dar aci trebuie să repetăm: este problema dependenței cunoașterii raționale de cea senzorială. Cel care consideră că cunoașterea rațională poate proveni nu din perceperea senzorială, acela este un idealist. În istoria filozofiei a existat așa-zisul „raționalism“, care nu recunoștea decît realitatea rațiunii și nega realitatea experienței, considera că numai rațiunea este sigură, pe cînd experiența furnizată de perceperea senzorială nu este sigură; greșeala acestei școli este că răstoarnă faptele cu capul în jos. Certitudinea datelor cunoașterii raționale decurge tocmai din faptul că ele provin din perceperea senzorială; în caz contrar, aceste date ale cunoașterii raționale ar deveni un rîu fără izvoare, un copac fără rădăcini, ar fi ceva nesigur, care ia naștere din el însuși și numai în mod subiectiv. Din punctul de vedere al ordinii de succesiune a procesului cunoașterii, experiența senzorială este factorul prim, și noi subliniem însemnătatea practicii sociale în procesul cunoașterii tocmai pentru că numai practica socială poate servi ca bază pentru apariția cunoașterii umane și pentru dobîndirea experienței senzoriale din lumea exterioară care există în mod obiectiv. Dacă un om închide ochii, își astupă urechile și se izolează complet de lumea exterioară care există obiectiv, pentru el nici vorbă nu poate fi de cunoaștere. Cunoașterea începe de la experiență — iată în ce constă materialismul teoriei cunoașterii.

Momentul al doilea — necesitatea aprofundării cunoașterii, necesitatea dezvoltării de la treapta cunoașterii senzoriale la treapta cunoașterii raționale — iată în ce constă dialectica teoriei cunoașterii⁷. A considera că cunoașterea se

poate opri pe treapta inferioară senzorială, a considera că numai cunoașterea senzorială este sigură, pe cînd cunoașterea rațională nu este sigură, — înseamnă a repeta greșelile cunoscută în istorie ale „empirismului“. Greșelile acestei teorii constă în neînțelegerea faptului că, deși datele furnizate de perceperea senzorială sînt fără îndoială reflectarea unor realități ale lumii exterioare care există în mod obiectiv (nu voi vorbi aici despre empirismul idealist, care reduce experiența la așa-zisa introspecție), aceste date sînt unilaterale și superficiale, iar această reflectare este incompletă, ea nu reflectă esența lucrurilor. Pentru a reflecta în mod complet totalitatea lucrurilor, esența lor și legile lor interioare este necesar să construim un sistem de noțiuni și de teze teoretice, supunînd bogatele date furnizate de perceperea senzorială unei prelucrări cu ajutorul gîndirii, prelucrarea care constă în separarea grăunțelor de coji, în îndepărtarea a ceea ce este fals și păstrarea a ceea ce este adevărat, în trecerea de la un aspect al unui fenomen la altul, de la exterior la interior — este necesar un salt de la cunoașterea senzorială la cunoașterea rațională. În urma acestei prelucrări, cunoștințele noastre nu vor deveni mai goale, mai puțin sigure. Dimpotrivă, tot ceea ce, apărînd în procesul cunoașterii pe baza practicii, este supus prelucrării științifice, după cum spune Lenin, reflectă mai adînc, mai just, mai complet realitatea obiectivă. Dar altfel procedează practicienii vulgari: ei respectă experiența și ignorează teoria, din care cauză nu pot îmbrățișa procesul obiectiv în ansamblul lui, le lipsește o orientare clară, sînt lipsiți de o perspectivă largă și se lasă îmbătați de succesele lor întîmplătoare și de înțelegerea lor îngustă. Dacă acești oameni ar conduce revoluție, ei ar duce-o la un impas.

Cunoașterea rațională depinde de cunoașterea senzorială, iar cunoașterea senzorială trebuie să se dezvolte pînă

la cunoașterea rațională. Aceasta este teoria materialist-dialectică a cunoașterii. „Raționalismul“ și „empirismul“ în filozofie nu înțeleg caracterul istoric sau dialectic al cunoașterii, și cu toate că fiecare din aceste orientări conține o latură a adevărului (e vorba de raționalismul și empirismul materialist, și nu de raționalismul și empirismul idealist), totuși, dacă le privim din punctul de vedere al teoriei cunoașterii în ansamblul ei, vedem că ambele aceste orientări sînt greșite. Mișcarea materialist-dialectică a cunoașterii de la senzorial la rațional are loc atît în procesul cunoașterii a ceea ce este mic (de pildă, cunoașterea unui obiect oarecare sau a unei munci oarecare), cît și în procesul cunoașterii a ceea ce este mare (de pildă, cunoașterea cutărei sau cutărei societăți, a cutărei sau cutărei revoluții).

Însă mișcarea cunoașterii nu se încheie aici. Dacă mișcarea materialist-dialectică a cunoașterii s-ar opri numai la cunoașterea rațională, n-ar fi epuizată decît o jumătate a problemei; mai mult, din punctul de vedere al filozofiei marxiste nici măcar n-ar fi epuizată jumătatea cea mai importantă. Filozofia marxistă consideră că principalul nu constă în a înțelege legile lumii obiective spre a putea explica lumea, ci în a folosi cunoașterea legilor obiective pentru a transforma în mod activ lumea. Din punctul de vedere al marxismului, teoria este importantă, și importanța ei și-a găsit o expresie deplină în următoarea teză leninistă: „Fără teorie revoluționară nu poate să existe nici mișcare revoluționară“⁸. Dar marxismul acordă teoriei o mare importanță tocmai și numai pentru motivul că ea poate să îndrumeze activitatea practică. Dacă, avînd o teorie justă, ne limităm numai la discuții goale în jurul ei, o ținem sub oboroc și nu o punem în practică, această teorie, oricît de bună ar fi ea, este lipsită de orice însemnătate. Cunoașterea începe de la practică;

dobîndind prin practică cunoștințe teoretice, trebuie să ne întoarcem din nou la practică. Rolul activ al cunoașterii se manifestă nu numai prin saltul activ de la cunoașterea senzorială la cunoașterea rațională, dar — ceea ce e și mai important — și prin saltul de la cunoașterea rațională la practica revoluționară. După ce se zisează legile lumii, cunoașterea trebuie să fie din nou îndreptată spre practica transformării lumii, să fie folosită în practica producției, în practica luptei de clasă revoluționare și a luptei de eliberare națională, precum și în practica experimentelor științifice. Acesta este procesul verificării teoriei și al dezvoltării teoriei, este continuarea procesului unic al cunoașterii. Problema dacă o teză teoretică corespunde adevărului obiectiv nu se rezolvă pe deplin și nici nu poate fi rezolvată pe deplin în mișcarea cunoașterii de la cunoașterea senzorială la cunoașterea rațională, despre care am vorbit mai sus. Pentru rezolvarea deplină a acestei probleme este necesar ca de la cunoașterea rațională să ne întoarcem din nou la practica socială, să aplicăm teoria în practică și să verificăm dacă ea poate să ducă la țelul prevăzut. Temeiul pentru care multe teorii din domeniul științelor naturii au fost recunoscute ca adevăruri poate fi găsit nu numai în momentul creării acestor teorii de către naturaliști, dar și în momentul în care ele au fost confirmate de practica științifică ulterioară. În caz similar, temeiul pentru care marxism-leninismul a fost recunoscut ca adevăr poate fi găsit nu numai în momentul elaborării acestei învățături în mod științific de Marx, Engels, Lenin și Stalin, dar și în momentul în care acesta a fost confirmat de practica ulterioară a luptei de clasă revoluționare și a luptei de eliberare națională. Materialismul dialectic este un adevăr universal pentru motivul că nimeni nu poate ieși din acest cadru în practica sa. Istoria cunoașterii umane ne arată că

veridicitatea multor teorii n-a fost completă, dar în urma verificării lor în practică caracterul lor incomplet a fost îndreptat. Multe teorii au fost greșite, dar în urma verificării lor în practică erorile lor au fost corectate. Iată de ce practica este criteriul adevărului, iar „Punctul de vedere al vieții, al practicii, trebuie să fie punctul de vedere prim și fundamental al teoriei cunoașterii”⁹. Foarte bine exprimă acest lucru Stalin: „... teoria rămîne fără obiect dacă nu e legată cu practica revoluționară, întocmai după cum și practica devine oarbă dacă nu-și luminează calea prin teoria revoluționară”¹⁰.

Se încheie oare prin aceasta mișcarea cunoașterii? Răspundem: se încheie și totodată nu se încheie. Oamenii sociali, încadrați în practica modificării unui anumit proces obiectiv pe o anumită treaptă de dezvoltare a lui (indiferent dacă este vorba de practica modificării unui proces care se desfășoară în natură sau de practica modificării unui proces social), în urma reflectării procesului obiectiv și a exercitării rolului lor dinamic subiectiv, capătă posibilitatea de a trece de la cunoașterea senzorială la cunoașterea rațională și de a crea idei, teorii, planuri sau proiecte, care în general corespund legilor acestui proces obiectiv; și dacă, aplicînd ulterior aceste idei, teorii, planuri sau proiecte în practica modificării aceluiași proces obiectiv, reușesc să atingă țelul fixat, adică dacă în practica acestui proces reușesc să facă ca ideile, teoriile, planurile și proiectele dinainte elaborate să devină realitate sau să obțină în linii generale realizarea lor, atunci mișcarea cunoașterii acestui proces concret poate fi considerată încheiată. De pildă, în procesul transformării naturii — realizarea unui plan de construcție, confirmarea unei ipoteze științifice, crearea unui mecanism, strîngerea recoltei unei culturi agricole, sau în procesul transformării societății —

succesul unei greve, victoria într-un război, traducerea în viață a unui plan în domeniul învățămîntului — toate acestea sînt considerate ca realizare a țelului fixat. Dar, în general vorbind, atît în practica transformării naturii, cît și în practica transformării societății, rar se întîmplă ca ideile, teoriile, planurile și proiectele elaborate inițial de oameni să fie traduse în fapt fără nici un fel de modificări. Aceasta se datorește faptului că oamenii care efectuează modificarea realității sînt adesea încătușați de numeroase limite: ei sînt limitați adeseori nu numai de condițiile științifice și tehnice, ci și de către dezvoltarea a însuși procesului obiectiv și de gradul de manifestare a lui (diferitele laturi și esența procesului obiectiv încă n-au fost dezvăluite în întregime). În această situație, datorită faptului că în practică ies la iveală împrejurări care n-au fost prevăzute dinainte, se întîmplă adeseori ca ideile, teoriile, planurile și proiectele să sufere modificări parțiale, dar sînt și cazuri cînd ele sînt modificate în întregime. Aceasta înseamnă că sînt cazuri cînd ideile, teoriile, planurile și proiectele elaborate inițial nu corespund, în parte sau în întregime, realității obiective, sînt în parte sau în întregime greșite. Într-o serie de cazuri, sînt necesare repetate insuccese pentru ca oamenii să-și poată corecta eroarea, să poată ajunge la o concordanță cu legile procesului obiectiv și, astfel, să poată să transforme subiectivul în obiectiv, adică să obțină în practică rezultatele așteptate. În orice caz, o dată cu venirea acestui moment, mișcarea cunoașterii de către oameni a unui anumit proces obiectiv pe o anumită treaptă de dezvoltare a lui poate fi considerată încheiată.

Dar dacă privim procesul în dezvoltarea lui, mișcarea cunoașterii umane nu se încheie aci. Datorită contradicțiilor și luptei interne, orice proces — fie că are loc în natură sau în societate — merge înainte și se dezvoltă, așa încît și miș-

carea cunoașterii umane trebuie de asemenea să meargă înainte și să se dezvolte. Dacă e să vorbim de mișcarea socială, adevărații conducători revoluționari trebuie nu numai să știe să îndrepte greșelile cuprinse în ideile, teoriile, planurile și proiectele lor, cum s-a spus mai sus, dar, atunci cînd un anumit proces obiectiv progresa și trece de la o treaptă de dezvoltare la alta, trebuie să știe ei înșiși, împreună cu toți participanții la revoluție, să urmeze în cunoașterea lor subiectivă această progresare și trecere, adică să caute ca noile sarcini revoluționare trasate și noile planuri de muncă elaborate să corespundă noilor schimbări în situație. Într-o perioadă revoluționară, situația se schimbă foarte rapid, și dacă cunoașterea revoluționarilor nu va ține pasul cu aceste schimbări rapide, ei nu vor putea duce revoluția la victorie.

Deseori însă se întîmplă ca ideile să rămînă în urma realității; aceasta se explică prin faptul că cunoașterea umană este limitată de numeroase condiții sociale. Noi luptăm împotriva îndărătnicilor din rindurile noastre revoluționare, deoarece ideile lor nu progresa o dată cu situația obiectivă care se schimbă, fapt care s-a manifestat în istorie sub forma oportunismului de dreapta. Acești oameni nu văd că lupta contradicțiilor a făcut ca procesul obiectiv să progreseze, în timp ce cunoașterea lor continuă să rămînă pe vechea treaptă. Această particularitate este proprie ideilor tuturor grupărilor de elemente îndărătnice. Ideile lor sînt rupte de practica socială, ei nu pot să pășească în fruntea mișcării societății și să îndeplinească rolul de călăuză a ei, ei nu sînt în stare decît să se tîrască în coada ei, să se vaiete că merge înainte prea repede, și să încerce s-o tragă înapoi, să o întoarcă în direcția opusă.

Noi luptăm și împotriva frazeologiei „stîngiste“. Ideile exponenților ei o iau înainte, sărind anumite trepte de dez-

voltare a procesului obiectiv; unii dintre purtătorii acestor idei iau iluziile drept adevăruri, iar alții încearcă să realizeze prin forță în prezent idealuri realizabile numai în viitor; depărtându-se de practica contemporană a mării majorități a oamenilor, depărtându-se de realitatea contemporană, ei se manifestă în activitatea lor practică prin aventurism.

Idealismului și materialismului mecanicist, oportunismului și aventurismului le sînt caracteristice ruptura dintre subiectiv și obiectiv, ruperea cunoașterii de practică. Teoria marxist-leninistă a cunoașterii, a cărei trăsătură distinctivă este practica socială științifică, nu poate să nu ducă o luptă hotărîită împotriva acestor concepții greșite. Marxiștii recunosc că, în procesul general și absolut al dezvoltării universului, dezvoltarea fiecărui proces particular este relativă. De aceea, din șuvoiul infinit al adevărului absolut, cunoașterea de către oameni a diferitelor procese particulare în anumite etape ale dezvoltării lor nu reține decît adevăruri relative. Suma nenumăratelor adevăruri relative formează adevărul absolut¹¹. Dezvoltarea procesului obiectiv este o dezvoltare plină de contradicții și de luptă; dezvoltarea cunoașterii umane este și ea o dezvoltare plină de contradicții și de luptă. Orice mișcare dialectică din lumea obiectivă își poate găsi, mai curînd sau mai tîrziu, oglindirea în cunoașterea umană. Procesul apariției, dezvoltării și pieirii în practica socială este infinit, și tot infinit este și procesul apariției, dezvoltării și pieirii în cunoaștere umană. Întrucît practica, care se bazează pe anumite idei, teorii, planuri și proiecte și are ca scop modificarea realității obiective, merge tot înainte, și cunoașterea de către om a realității obiective devine tot mai profundă. Mișcarea modificării lumii reale care există în mod obiectiv este etern și fără sfîrșit, și tot eternă și fără sfîrșit este cunoașterea de către oameni a adevărului în pro-

cesul practicii. Marxism-leninismul n-a epuizat nicidecum adevărul, ci, dimpotrivă, deschide neîncetat căi pentru cunoaşterea adevărului în procesul practicii. Concluzia noastră este unitatea istorică concretă între subiectiv şi obiectiv, între teorie şi practică, între cunoştinţe şi acţiuni; sîntem împotriva tuturor concepţiilor greşite —, de stînga“ şi de dreapta — care sînt rupte de istoria concretă.

În epoca actuală a dezvoltării sociale, răspunderea pentru justa cunoaştere şi transformare a lumii este pusă de istorie pe umerii proletariatului şi ai partidului lui politic. Atît în China cît şi în lumea întreagă, procesul practicii transformării lumii, proces fixat în concordanţă cu cunoaşterea ştiinţifică, a atins un moment istoric de uriaşă însemnătate, un moment fără precedent în istoria omenirii, cînd are loc doborîrea completă a întunericului atît în China, cît şi în lumea întreagă şi pentru transformarea acestei lumi într-o lume luminoasă, cum nu s-a mai văzut. Lupta proletariatului şi a popoarelor revoluţionare pentru transformarea lumii cuprinde îndeplinirea următoarelor sarcini: transformarea lumii obiective, precum şi transformarea lumii subiective proprii — transformarea propriei capacităţi de cunoaştere, transformarea raportului dintre lumea subiectivă şi lumea obiectivă. Într-o parte a globului pămîntesc — în Uniunea Sovietică, oamenii îndeplinesc deja aceste transformări şi în prezent accelerează acest proces de transformări. Poporul chinez şi popoarele din lumea întreagă trec şi ele în prezent sau vor trece în viitor prin procesul acestor transformări. Cînd vorbim de lumea obiectivă care se transformă, includem în ea şi pe toţi adversarii transformării; ei trebuie să treacă la început prin etapa transformării bazate pe constrîngere, şi numai după aceea vor putea intra în etapa reeducării bazate pe conştiinţă. Epoca în care întreaga omenire va ajunge

la transformarea conștientă a sa și a lumii va fi tocmai epoca comunismului în lumea întreagă.

Prin practică să se descopere adevărurile și tot prin practică să se confirme și să se dezvolte adevărurile. De la cunoașterea senzorială să se treacă în mod activ la cunoașterea rațională și, apoi, de la cunoașterea rațională la conducerea activă a practicii revoluționare, la transformarea lumii subiective și a celei obiective. Practică — cunoaștere, din nou practică și din nou cunoaștere, — în repetarea sa ciclică această formă este infinită, iar conținutul ciclurilor practicii și cunoașterii se ridică de fiecare dată pe o treaptă mai înaltă. Aceasta este în ansamblu teoria materialist-dialectică a cunoașterii, aceasta este concepția materialismului dialectic despre unitatea dintre cunoștințe și acțiuni.

ADNOTĂRI

¹ V. I. Lenin, însemnare pe marginea capitolului III, „Ideea“ din volumul 3 al lucrării *Știința logicii* de Hegel. Vezi V. I. Lenin, „Conspectul cărții lui Hegel *Știința logicii*“ (septembrie — decembrie 1914).

² Vezi K. Marx, „Teze asupra lui Feuerbach“ (primăvara anului 1845) și V. I. Lenin, *Materialism și empiriocriticism* (a doua jumătate a anului 1908), capitolul II, secțiunea 6.

³ V.I. Lenin, însemnare pe marginea capitolului „Logica subiectivă sau teoria noțiunilor“ din volumul 3 al lucrării *Știința logicii* de Hegel. Vezi V. I. Lenin, „Conspectul cărții lui Hegel *Știința logicii*“.

⁴ Mișcarea taipinilor, care a început la mijlocul secolului al XIX-lea, a fost o mișcare revoluționară țărănească împotriva dominației feudale și asupririi naționale exercitate de dinastia Cin. În ianuarie 1851, conducătorii acestei revoluții, Hun Siu-tiuan, Ian Siu-țin și alții, au dezlănțuit o răsccoală în satul Dzintiențun din județul Guipin, provincia Guansi, și au proclamat crearea „Imperiului Ceresc Taipin“. În 1852 taipinii, pornind din Guansi, au atacat și ocupat provinciile Hunan și Hubei. În 1853 au străbătut provinciile Dziansi și Anhui și au luat Nankinul. Îndată după aceasta, o parte a armatei taipinilor și-a continuat ofensiva spre nord, croindu-și drum prin lupte pînă în împrejurimile Tiendzinului. Dar în regiunile ocupate de ei, taipinii n-au creat baze de sprijin trainice, iar după stabilirea capitalei la Nankin, conducerea lor a mai săvîrșit o serie întreagă de greșeli politice și militare și de aceea taipinii nu au putut ține piept ofensivei forțelor unite ale armatei contrarevoluționare a guvernului Cin și ale agresoarelor englezi, americani și francezi. În 1864 răscoala a fost înfrîntă.

⁵ Mișcarea I Hă Tuan, care a izbucnit în anul 1900 în nordul Chinei, a fost o mișcare de luptă armată antiimperialistă. La mișcare au luat parte mase largi de țărani, meseriași și alte pături ale populației care, organizîndu-se pe baza unei societăți secrete cu caracter mistico-religios, au dus o luptă eroică împotriva forțelor agresoare unite a opt state imperialiste — Statele Unite, Marea Britanie, Japonia, Germania, Rusia, Franța, Italia și Austria.

Forțele agresoare unite ale celor opt state ocupînd Tiendzinul și Pekinul, au înăbușit cu cruzime această mișcare.

⁶ Mișcarea de la 4 Mai se referă la mișcarea revoluționară antiimperialistă și antifeudală care a izbucnit la 4 mai 1919. În prima jumătate a anului 1919 țările învingătoare în primul război mondial — Marea Britanie, Franța, Statele Unite, Japonia, Italia și alte țări imperialiste s-au întrunit la Paris într-o conferință pentru împărțirea prăzii, în cadrul căreia s-a hotărît ca Japonia să preia privilegiile de care se bucura mai înainte Germania în provincia Șandun din China. În ziua de 4 mai studenții din Pekin au fost cei dintîi care și-au exprimat opoziția fermă față de această hotărîre, organizînd mitinguri și demonstrații. Guvernul militaristilor Peian s-a dedat la represiuni, arestînd peste 30 de studenți. Studenții din Pekin au organizat greve de protest, la care s-au alăturat un mare număr de studenți din alte orașe ale țării. Cu începere de la 3 iunie, guvernul militaristilor Peian a procedat și la Pekin la arestări pe o scară și mai largă, în două zile fiind arestați aproape o mie de studenți. Evenimentele de la 3 iunie au provocat indignarea și mai puternică a populației din întreaga țară. Începînd la 5 iunie, muncitorii din Șanghai și din alte orașe au organizat pe rînd greve, iar comercianții au închis magazinele. Din acest moment, mișcarea patriotică ai cărei participanți principali au fost inițial intelectualii, s-a dezvoltat rapid, devenind o mișcare patriotică națională, care cuprindea proletariatul, mica burghezie și burghezia. O dată cu desfășurarea mișcării patriotice, mișcarea pentru o cultură nouă care începuse înainte de Mișcarea de la 4 Mai ca o mișcare antifeudală și pentru promovarea științei și a democrației, s-a dezvoltat, devenind o mișcare culturală revoluționară de mare amploare, al cărei curent principal a fost propagarea marxism-leninismului.

⁷ Nota lui V. I. Lenin la volumul 3, capitolul III, „Ideea” din lucrarea lui Hegel *Știința logicii*: „Pentru a înțelege, trebuie să începi să înțelegi, să studiezi în mod empiric, să te ridici de la empirie la general.” Vezi V. I. Lenin, „Conspectul cărții lui Hegel *Știința logicii*”.

⁸ V. I. Lenin: *Ce-i de făcut?* (toamna anului 1901 — februarie 1902), capitolul 1, secțiunea 4.

⁹ Vezi V. I. Lenin: *Materialism și empiriocriticism*, capitolul 2, secțiunea 6.

¹⁰ I. V. Stalin: *Problemele leninismului* (aprilie — mai 1924) partea 3, „Teoria”.

¹¹ Vezi V. I. Lenin: *Materialism și empiriocriticism*, capitolul 2, secțiunea 5.